

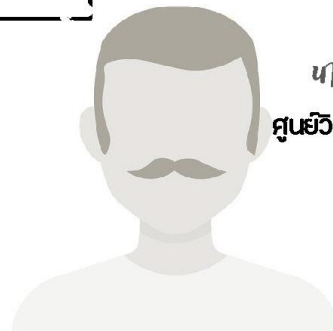
การสืบค้นและวิเคราะห์อุบัติเหตุตามแนวทางมนุษย์ปัจจัย

Module 2 Unsafe Act

- 01 บทนำ
- 03 แนวคิดและทฤษฎี
- 07 รหัสนาโนมนุษย์ปัจจัย
- 65 การเก็บข้อมูล
- 67 แนวทางการสัมภาษณ์
- 79 เทคนิคการถ่ายภาพ
- 80 เทคนิคการทำแผนที่
- 81 การออกข้อเสนอแนะ
- 83 แบบทดสอบความเครียด
- 87 แนวทางการปรับใช้

คู่มือ สืบค้นและวิเคราะห์
สาเหตุอุบัติเหตุทางถนน
ตามแนวทางมนุษย์ปัจจัย

SAFETY INVESTIGATION

ภาวอากาศเอกสุวรรณ ภู่นั่ง
ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน
มูลนิธิธันโยบายถนนปลอดภัย

ความคิดรวบยอดด้านความปลอดภัย

ความปลอดภัยคืออะไร

- อุบัติเหตุเป็นศูนย์?
- ไม่มีอันตรายหรือความเสี่ยง?
- การหลีกเลี่ยงความผิดพลาด?
- การปฏิบัติตามกฎ?
- ... ?

ความคิดรวบยอดด้านความปลอดภัย

พิจารณา

- การกำจัดอุบัติเหตุให้สิ้นซากเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้
- ความล้มเหลวจะเกิดขึ้นทั้งที่ได้พยายามป้องกันอย่างเต็มที่แล้ว
- ไม่มีความพยายามใดของมนุษย์ หรือไม่มีระบบใดที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยปราศจากความเสี่ยงหรือความผิดพลาด
- ความผิดพลาดและความเสี่ยงที่ได้รับการควบคุมเป็นสิ่งที่ยอมรับได้เมื่อมีระบบการจัดการความปลอดภัยอยู่ด้วย

ความคิดรวบยอดด้านความปลอดภัย

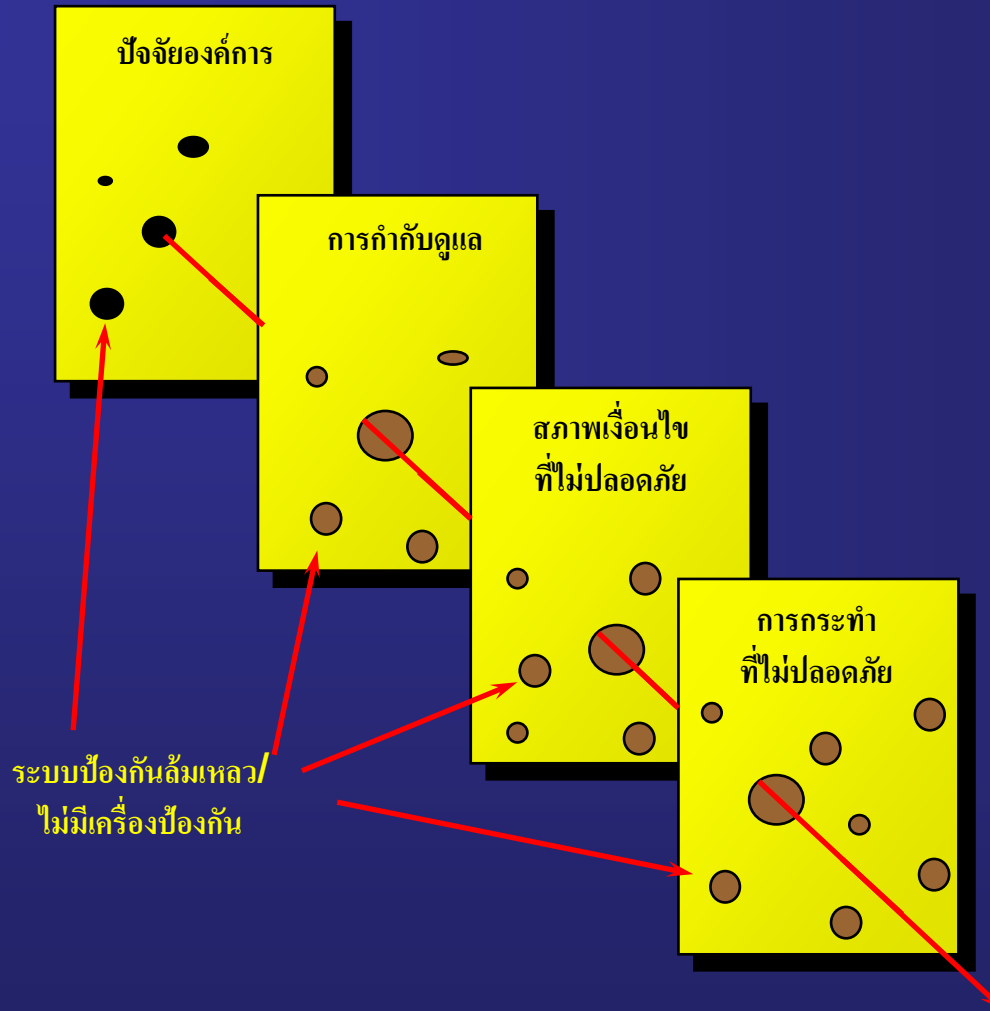
ความปลอดภัย หมายถึงสถานะความเสี่ยงที่บุคลากรจะ**ได้รับบาดเจ็บ**

หรือเสียชีวิต หรือ ความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน

ถูกลดลง และดำรงไว้ในระดับต่ำซึ่งเป็นระดับที่ยอมรับได้ **โดยอาศัย**

กระบวนการระบุอันตรายและการจัดการความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง

แบบจำลองเนยแข็งของเรย์สัน อธิบายความผิดพลาดของมนุษย์

อุบัติเหตุ & บาดเจ็บ-เสียชีวิต

อิทธิพลองค์กร

การจัดการทรัพยากร

บรรยากาศองค์กร

กระบวนการขององค์กร

การกำกับดูแล

กำกับดูแลไม่เพียงพอ

การวางแผน
การดำเนินงานไม่เหมาะสม

ล้มเหลวในการ
แก้ปัญหาที่รู้ดีอยู่แล้ว

กำกับดูแลในลักษณะฝ่าฝืน

สภาพไม่ปลอดภัย

สภาพแวดล้อม

ทางกายภาพ

ทางเทคโนโลยี

เงื่อนไขส่วนบุคคล

วิธีปฏิบัติ/กิจวัตรส่วนบุคคล

การทำงานร่วมกัน/
สื่อสาร/การวางแผน

โทษตัวเอง

กระบวนการคิดนึก

ด้านพฤติกรรมเชิง
จิตวิทยา

ด้านสรีระวิทยา

ขีดจำกัดด้านร่างกาย/
จิตใจ

ปัจจัยด้านการรับรู้

การกระทำที่ไม่ปลอดภัย

ความบกพร่อง/ผิดพลาด

การฝ่าฝืน

การตัดสินใจ
ผิดพลาด

ผิดพลาดเชิงทักษะ

การรับรู้ผิดพลาด

ความบกพร่อง / ความผิดพลาดในการขับขี่ (AExxx)

เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เมื่อกิจกรรมทางร่างกายหรือจิตใจของผู้ขับขี่ ล้มเหลวที่จะบรรลุผลตามที่ตั้งใจ ซึ่งเป็นผลจากความผิดพลาดเชิงทักษะ การใช้ วิจารณญาณในการตัดสินใจหรือการรับรู้ นำไปสู่อุบัติเหตุหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย ความบกพร่อง / ความผิดพลาด ถือเป็น การกระทำที่ผู้กระทำไม่มีเจตนา หรือไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น

การกระทำที่ไม่ปลอดภัย

ความบกพร่อง / ผิดพลาด

การฝ่าฝืน

ผิดพลาดเชิงทักษะในการขับขี่

การตัดลিনিผิดพลาด

การรับรู้ผิดพลาด

การกระทำที่
ไม่ปลอดภัย

การกระทำที่ไม่ปลอดภัย

ความบกพร่อง / ผิดพลาด

การฝ่าฝืน

ผิดพลาดเชิงทักษะในการขับขี่

การตัดสินใจผิดพลาด

การรับรู้ผิดพลาด

ความผิดพลาดเชิงทักษะ

- พลังเหยล่อ ปิด-เปิด ปุ่มหรือสวิตช์ควบคุมโดยไม่ตั้งใจ
- ความผิดพลาดเกี่ยวกับรายการตรวจสอบ
- ความผิดพลาดเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ
- การบังคับควบคุมยานพาหนะ – มากไปหรือน้อยไป
- ขาดเทคนิคในการกวาดสายตามองที่ถูกต้อง

การกระทำที่ไม่ปลอดภัย

ความผิดพลาดเชิงทักษะในการขับขี่ (AE1xx)

เป็นปัจจัยก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เมื่อผู้ขับขี่กำลังกระทำสิ่งที่ทำตามปกติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ
กับการฝึกรอบรถและความชำนาญ เช่น การเปลี่ยนเกียร์ การถอยรถ การออกตัว
การเร่ง การแซง การควบคุมความเร็ว การหยุดรถ ฯลฯ ความผิดพลาด
เชิงทักษะดังกล่าวนำไปสู่สถานการณ์ไม่ปลอดภัยหรืออุบัติเหตุ
ประกอบด้วย **5** ปัจจัย ดังนี้

ความผิดพลาดเชิงทักษะในการขับขี่ (AE1xx)

รหัส	ปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดอุบัติเหตุ (ด้านการกระทำที่ไม่ปลอดภัย)	เงื่อนไขที่นำไปสู่อุบัติเหตุหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย
AE101	ความพลั้งเผลอ	เมื่อผู้ขับขี่เคลื่อนไหวร่างกายโดยพลั้งเผลอ ปิดหรือเปิดปุ่มควบคุมหรือสวิตช์อุปกรณ์โดยไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งการกระทำนี้อาจสามารถสังเกตเห็นได้หรือไม่เห็นสังเกตโดยผู้กระทำเอง
AE102	ความผิดพลาดเกี่ยวกับรายการตรวจสอบ	เมื่อผู้ขับขี่ไม่กระทำตามรายการตรวจสอบที่กำหนดให้ครบถ้วน อาจเป็นในลักษณะทำไม่ครบทุกหัวข้อหรือข้ามหรือละเลยไม่ทำตามรายการตรวจสอบ
AE103	ความผิดพลาดเกี่ยวกับระเบียบการปฏิบัติ	เมื่อผู้ขับขี่ใช้ระเบียบปฏิบัติอย่างไม่ถูกลำดับขั้นตอน หรือใช้เทคนิคที่ไม่ถูกต้อง หรือใช้ปุ่มควบคุม/สวิตช์อย่างไม่ถูกต้อง หมายรวมถึงการใช้อุปกรณ์หรือระบบอัตโนมัติเกี่ยวกับระบบนำทาง (แผนที่) การคำนวณที่ไม่ถูกต้อง
AE104	การบังคับ/ควบคุมรถมากไปหรือน้อยไป	เมื่อผู้ขับขี่ตอบสนองอย่างไม่เหมาะสมต่อสภาพการณ์ที่เผชิญ ไม่ว่าจะเป็นการบังคับ/ควบคุมรถมากไปหรือน้อยไป อาจเป็นผลมาจากสภาพไม่ปลอดภัยหรือความล้มเหลวชั่วขณะในการรักษาการบังคับ/ควบคุม ยานพาหนะให้ประสานสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
AE105	ขาดการกวาดสายตามอง	เมื่อผู้ขับขี่ล้มเหลวที่จะใช้เทคนิคการกวาดสายตาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อมองหาภัยคุกคามจากผู้ใช้รถใช้ถนน หรือสภาพไม่ปลอดภัยอื่นที่กำลังจะกลายเป็นภัยคุกคามต่อความปลอดภัยของตนเอง

การกระทำที่ไม่ปลอดภัย

ความบกพร่อง / ผิดพลาด

ฝ่าฝืน

ผิดพลาดเชิงทักษะการขับขี่

การตัดสินใจผิดพลาด

การรับรู้ผิดพลาด

การกระทำที่
ไม่ปลอดภัย

การใช้วิจารณญาณ / การตัดสินใจผิดพลาด

- การประเมินความเสี่ยงในระหว่างการขับขี่
- การจัดลำดับความสำคัญของงานในขณะขับขี่
- เร่งรีบเกินไปในการกระทำที่จำเป็น
- ลังเล/ ล่าช้าเกินไปในการกระทำที่จำเป็น
- ละเลยไม่ได้ใจสัญญาณเตือนอันตราย
- ใช้เหตุผลไม่ถูกต้องในการสร้างทางเลือก และลงมือปฏิบัติ

ความผิดพลาดในการใช้วิจารณญาณ / การตัดสินใจ (AE2xx)

เป็นปัจจัยก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เมื่อพฤติกรรมหรือการกระทำของผู้ขับขี่
เป็นไปตามที่ตั้งใจว่าแผนการหรือ แนวทางปฏิบัติที่เลือกลงมือปฏิบัติ
หรือกระทำการตัดสินใจลงไปนั้นไม่ดีพอที่จะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้
ความผิดพลาดนี้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย
ประกอบด้วย **6** ปัจจัย ดังนี้

ความผิดพลาดในการใช้วิจารณ์งาน / การตัดสินใจ (AE2xx)

รหัส	ปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดอุบัติเหตุ (ด้านการกระทำที่ไม่ปลอดภัย)	เงื่อนไขที่นำไปสู่อุบัติเหตุหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย
AE201	การประเมินความเสี่ยงในระหว่างการขับขี่	เมื่อผู้ขับขี่ล้มเหลวที่จะประเมินความเสี่ยงอย่างถูกต้องเหมาะสมเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ ในขณะที่ขับขี่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เผชิญ ซึ่งไม่สามารถประเมินความเสี่ยงตามระเบียบปฏิบัติอย่างเป็นทางการได้ (เป็นสิ่งที่ต้องทำก่อนล่วงหน้า ในระหว่างวางแผนก่อนการเดินทาง)
AE202	การจัดลำดับความสำคัญของงานในขณะที่ผิดพลาด	เมื่อผู้ขับขี่ไม่จัดลำดับความสำคัญของงานให้ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์เรียกร้อง ที่เกิดขึ้นอย่างทันท่วงที
AE203	ความผิดพลาดเนื่องจากเร่งรีบเกินไปในการกระทำที่จำเป็น	เมื่อผู้ขับขี่ตัดสินใจทำโนสิ่งๆที่เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์แล้วเห็นว่า เป็นสิ่งจำเป็นต้องกระทำ แต่กระทำด้วยความรวดเร็วเร่งรีบจนเกินไป
AE204	ความผิดพลาดเนื่องจากลังเลล่าช้าเกินไปในการกระทำที่จำเป็น	เมื่อผู้ขับขี่ได้พิจารณาเลือกหนทางการปฏิบัติตามสถานการณ์เรียกร้องที่เกิดขึ้นแล้ว ทว่าลังเลหรือล่าช้าเกินไปในการลงมือปฏิบัติ
AE205	ความผิดพลาดเนื่องจากละเลยไม่ใส่ใจ สัญญาณเตือนอันตราย	เมื่อผู้ขับขี่ละเลย เพิกเฉย ไม่ใส่ใจกับสัญญาณเตือนให้ระวังอันตราย ทั้งๆ ที่รับรู้และเข้าใจถึงสัญญาณเตือนอันตรายนั้น
AE206	ใช้เหตุผลไม่ถูกต้องในการสร้างทางเลือก และลงมือปฏิบัติในระหว่างการขับขี่	เมื่อผู้ขับขี่ใช้หลักเหตุผลที่ไม่ถูกต้องในการสร้างและเลือกหนทางการปฏิบัติในสภาพการณ์ที่บีบคั้นและจำกัดด้วยเวลา

การกระทำที่ไม่ปลอดภัย

ความผิดพลาด

การฝ่าฝืน

วิจาร์ณญาณ/การตัดสินใจผิดพลาด

ผิดพลาดเชิงทักษะ

การรับรู้ผิดพลาด

การรับรู้ผิดพลาด

- การรับรู้ไม่ตรงกับความเป็นจริง, กระยะห่าง / ความเร็วผิดพลาด อาการลงที่เกิดกับอวัยวะรับสัมผัส

การกระทำที่ไม่ปลอดภัย

ความผิดพลาดเนื่องจากการรับรู้ (AE3xx)

เป็นปัจจัยก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เมื่อการรับรู้เกี่ยวกับวัตถุ ภัยคุกคามหรือสถานการณ์ที่ไม่ถูกต้อง ไม่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (เช่น อาการลวงที่เกิดจากการมองเห็น หรือจากการได้ยิน หรือความล้าเหลวของกระบวนการนึกคิด หรือความใส่ใจล้าเหลว ฯลฯ) เป็นผลให้เกิดความผิดพลาดเนื่องจากการเป็นมนุษย์ ความผิดพลาดนี้ก่อให้เกิด อุบัติเหตุหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย

รหัส	ปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดอุบัติเหตุ (ด้านการกระทำที่ไม่ปลอดภัย)	เงื่อนไขที่นำไปสู่อุบัติเหตุหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย
AE301	ความผิดพลาดเนื่องจากการรับรู้ไม่ตรงกับความเป็นจริง	เมื่อการกระทำหรือความล้าเหลวของผู้ขับขี่เป็นผลมาจากอาการลวง (การมองเห็นภาพลวงตาหรือการได้ยิน หรือจากอวัยวะรับสัมผัสอื่น) หรือรับรู้ผิดพลาด

การกระทำที่ไม่ปลอดภัย

ความผิดพลาด

การฝ่าฝืน

พิจารณา/การตัดสินใจผิดพลาด

ผิดพลาด

การฝ่าฝืน

(เจตนา จงใจไม่เคารพกฎ ข้อบังคับ)

- การฝ่าฝืนจนเคยชิน / การฝ่าฝืนที่แพร่กระจายเป็นวงกว้าง
- การฝ่าฝืนแบบผิดปกติ- สุดโต่ง (เฉพาะตัว)

การกระทำที่
ไม่ปลอดภัย

การฝ่าฝืน (AVxxx)

เป็นปัจจัยก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เมื่อการกระทำของผู้ขับขี่แสดงถึงการจงใจละเว้น
ไม่เคารพกฎ ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับจราจร การฝ่าฝืนนี้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุหรือ
สถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย การฝ่าฝืนถือเป็นการกระทำที่จงใจและเจตนา
ประกอบด้วย **2** ปัจจัย ดังนี้

การฝ่าฝืน (AVxxx)

รหัส	ปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดอุบัติเหตุ (ด้านการกระทำที่ไม่ปลอดภัย)	เงื่อนไขที่นำไปสู่อุบัติเหตุหรือสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย
AV001	การฝ่าฝืนจนเคยชิน/การฝ่าฝืนที่แพร่กระจายเป็นวงกว้าง/ การฝ่าฝืนในลักษณะไร้วินัย	เมื่อผู้ขับขี่ไม่คำนึงถึงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งหรือ คำแนะนำด้านจราจร ซึ่งผู้ขับขี่รู้และเข้าใจดี เป็นการกระทำด้วยความตั้งใจและมีเจตนาอย่างโจ่งแจ้ง การฝ่าฝืนจนเคยชินอาจมีจุดเริ่มต้นจากผู้ขับขี่คนใดคนหนึ่ง กระทำสิ่งที่รู้ว่าผิด แต่ผู้กำกับดูแลปล่อยปละละเลยไม่ลงโทษทางวินัย ทำให้ผู้ขับขี่คนอื่นๆ ถือเป็นแบบอย่าง และกระทำตาม กระทั่งแพร่กระจายเป็นวงกว้าง จนการฝ่าฝืนนี้ถือเป็นเรื่องปกติและเป็นพฤติกรรมที่ผู้ขับขี่กระทำ จนกลายเป็นความเคยชิน (การขับขี่ย้อนศร การจอดในที่ห้ามจอด การขับขี่ด้วยความเร็วเกินกำหนด การไม่สวมหมวกกันกระแทก การใช้โทรศัพท์ขณะขับขี่ ฯลฯ)
AV002	การฝ่าฝืนแบบผิดปกติ	เมื่อผู้ขับขี่จงใจฝ่าฝืนกฎ ระเบียบข้อบังคับด้านจราจรโดยไม่มีเหตุผลอันควรและความจำเป็น การฝ่าฝืนลักษณะนี้แตกต่างจากการฝ่าฝืนจนเคยชิน เนื่องจากเป็นลักษณะเฉพาะบุคคลมากกว่ากลุ่มบุคคล (เช่น การขับรดด้วยความเร็ว 200 กิโลเมตรต่อชั่วโมง, การขับรถยนต์ย้อนศร หรือการขับแข่งโดยใช้ช่องทางจราจรที่มีเครื่องหมายขีดขวางไว้อย่างชัดเจน ฯลฯ) อีกทั้งผู้มีหน้าที่กำกับดูแลก็มีได้ เพิกเฉยต่อพฤติกรรมการฝ่าฝืนในลักษณะดังกล่าว

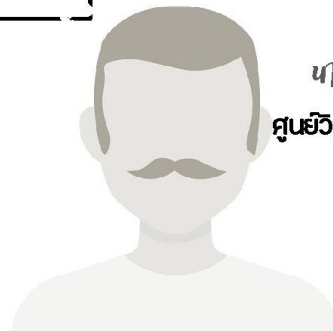
ถาม-ตอบ

Module 2 Unsafe Act

- 01 บทนำ
- 03 แนวคิดและทฤษฎี
- 07 รหัสนาโนมนุษย์ปัจจัย
- 65 การเก็บข้อมูล
- 67 แนวทางการสัมภาษณ์
- 79 เทคนิคการถ่ายภาพ
- 80 เทคนิคการทำแผนที่
- 81 การออกข้อเสนอแนะ
- 83 แบบทดสอบความเครียด
- 87 แนวทางการปรับใช้

คู่มือ สืบค้นและวิเคราะห์
สาเหตุอุบัติเหตุทางถนน
ตามแนวทางมนุษย์ปัจจัย

SAFETY INVESTIGATION

ภาวอากาศเอกสุวรรณ ภู่นั่ง
ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน
มูลนิธิธันโยบายถนนปลอดภัย